

Het bijbelse kernwoord regenboog

I. HET OUDE TESTAMENT

Onderstaande gegevens zijn verzameld uit Gesenius' Hebr. und Aram. Handwörterbuch; 16^e Aufl. 1915 en Abr. Trommius, Nederlandse Concordantie (6^e herz.dr.). Zie onder I.A.a.

קֶשֶׁת (ar. قوس, pl. قوسى u. قوسى; aram. [syg. aram. APO 58 1. 62 1] קֶשֶׁת, מֶשֶׁת [neben מֶשֶׁת Bogenschütze aber auch מֶשֶׁת u. מֶשֶׁת, wie tg. קֶשֶׁת, vgl. oben קֶשֶׁת], äth. ቀሽጥ, ass. kaštu, pl. kašāti; z. wirklichen St. gehören nur p u. š, nicht das erst sekundär in den St. aufgenommene n, vgl. Ges. § 95^f; üb. d. Etym. des W. vgl. Ges., Thes. 1211; Del., Jes.³ 90; Merx, Chr. targ. 275 [s. aber zu קֶשֶׁת]; Barth § 2^c. 8; Hoffm., ZDMG 32 762; Nöld., BsS 58. 136; NBS 132) i. p. קֶשֶׁת, m. suff. קֶשֶׁתִי, pl. (Brockelm., VGr 1 443) קֶשֶׁתֹתֵי, m. suff. קֶשֶׁתֵיךָ, קֶשֶׁתֵיךָ (Ges. § 20^b) f. (ausgenommen 2 S 1 22. Ez 1 28, s. aber ZAW 16 91 u. Knudtzon, eb. 33 193 z. Ps 7, 2. d. Bogen am Himmel (Regenbogen) Gn 9 13 ff. Ez 1 28. (Sir 43 11. 50 7). — 2 S 1 28 w. d. W. v. einigen gestrichen, vgl. Wellh. u. Driver z. St; n. Perles, An. 20 ist es aus קֶשֶׁת d. i. קֶשֶׁת entstanden; Klost.: קֶשֶׁת Grausames; vgl. auch Grimme, TQs 79 582.

I.A.a. Betekenis van de tekstgegevens

Als tweede betekenis van het Hebr.woord qèsjèt (קֶשֶׁת) geeft Gesenius: De boog aan de hemel (regenboog).

- Gen.9:12-17;
- Ezech. 1:28

I.A.b Samenvatting + toepassing

1. Er worden in de Bijbel slechts enkele woorden gewijd aan de regenboog.¹ De eerste keer dat de regenboog als een historisch gegeven wordt vermeld, is in Genesis, hoofdstuk 9:12vv : *Mijn boog heb Ik gegeven in de wolken; die zal zijn tot een teken van het verbond tussen Mij en tussen de*

aarde (vs13). Dit zijn indrukwekkende woorden van God tot Noach na de zondvloed op aarde. Woorden die gaan over een regenboog, het machtige verbondsteken waardoor God aan Noach belooft, dat Hij nooit meer de aarde zal verderven door zo'n watervloed als de zondvloed.

Een hart onder de riem voor Noach en de zijnen. De regenboog – zo kondigt God het immers aan - is het teken van Gods verbond, het bewijsstuk, dat Hij nooit meer zoiets als de grote watervloed over de aarde zal laten gaan.

‘Noach’, zegt God, ‘kijk omhoog. Zie je daarginds in die donkere wolken niet die prachtige boog?’ Een regenboog in zeven verschillende kleuren die in elkaar overvloeien: rood, oranje, geel, groen, blauw, indigo (donkerblauw), violet. Een weerspiegeling van het blinkend zonlicht, afbeelding van de ronding van de aardbol in de regenwolken vóór Noach. De regenboog is immers samenspel van water en licht, symbolen van oordeel en genade. Die is voortaan voor Noach en zijn nageslacht het teken van Gods verbond. Na regen komt er echt altijd ook weer zonneschijn om het voedsel op de velden te doen rijpen, om de mensheid in te koesteren. Daar staat God bij Noach voor in.

¹ In ISBE (E-sword) lezen we: It is rather remarkable that there are so few references to the rainbow in the Bible. The Hebrew *keseth* is the ordinary word for a bow, there being no special word for rainbow.

En ook voor ons blijft het waar: de regenboog is een getuige van Gods blijvende trouw. Telkens als wij mensen die boog in de wolken zien, worden we herinnerd aan Gods belofte, dat Hij voortaan de aarde niet meer door water zal doen vergaan.

Men heeft wel aangenomen, dat er in de dagen vóór de zondvloed geen wolken zijn geweest en dat de aarde zijn natuurlijke bevoeiing heeft gekregen vanuit de rivieren en beken en ook wellicht door de dauw van de nacht. Er zou dan dus geen regen zijn gevallen en dus zou het verschijnsel van de regenboog hebben ontbroken.

Maar is er klimatologisch wel zoveel veranderd op aarde door de zondvloed? De regenboog als natuurverschijnsel kan er ook best altijd al zijn geweest. God heeft dan aan die boog bij Noach een bijzondere bestemming gegeven. J. Calvijn schrijft: '...Enkele grote godgeleerden zijn ertoe gekomen te ontkennen, dat de regenboog ook vóór de zondvloed geweest is, hetgeen verkeerd is. Want Mozes' woorden luiden niet, dat een boog gemaakt is, die er te voren niet was, maar dat hij tot een teken is gesteld, dat de mensen tot bewijs strekte van de Goddelijke genade.'²

Heel treffend wordt ons in vs.25v van Gen.9 betuigd, dat de Heere Zelf bij het zien van de regenboog aan Zijn verbond gedenkt, het eeuwig verbond tussen God en tussen alle levende ziel, van alle vlees dat op de aarde is'. Wij zijn gewend om dit verbond het natuurverbond van God te noemen.

Intussen mocht Noach en mogen ook wij in de regenboog nog iets meer zien dan enkel het bewijsstuk van Gods algemene goedheid over Zijn schepselen. Wij mogen er in de vreze des Heeren een toonbeeld in zien van Gods reddende genade. Want God wil, dat alle mensen zalig worden en tot kennis der waarheid komen (1 Tim. 2:4). God had Noach en de zijnen laten zien, dat Hij een God was, die geen lust had in hun dood. 'Hij had naar Zijn streng oordeel de ongelovige en onboetvaardige wereld met de zondvloed gestraft, maar ook de gelovige Noach, zijn acht zielen, uit Zijn grote barmhartigheid behouden en bewaard' (doopformulier kinderdoop).³ Nu, wie uit zo grote nood en dood door genade is gered, mag tegelijk God wel bidden om ervoor bewaard te blijven van de aarde een afgod te maken en zich overdadig tegoed te doen aan koren en most. Helaas lezen we al spoedig na de zondvloed, dat Noach van de vrucht van de wijnstok al te veel tot zich nam en dronken werd.

EXCURS (uit het Jodendom over de zgn. zeven Noachietische geboden)

² *Genesis*, uitlegging van Johannes Calvijn; uit het Latijn naar de uitgave van Baum, Cunitz en Reuss; vert.van S. O. Los; eerste deel. Middelburg 1900; blz. 223. Zie ook dr. A. van Selms, *Genesis, deel I* (serie De prediking van het Oude Testament). Nijkerk 1967; blz.125.

Ook M. Henri zegt van de regenboog, dat 'die waarschijnlijk tevoren wel in de wolken gezien was...., maar nooit een zegel des verbonds is geweest voordat hij nu door de Goddelijke instelling daartoe gemaakt was.' (E-sword, comm. van M.Henri; de comm. van Keil-Delitzsch zegt het omgekeerde). Wel schrijft Delitzsch van de regenboog:...'spread out as it is between heaven and earth, it proclaims peace between God and man; and whilst spanning the whole horizon, it teaches the all-embracing universality of the covenant of grace". In *Easten Bible Dictionary*, sub voce rainbow (Bible Works) lezen we ook: It existed indeed before, but it was then constituted as a sign of the covenant.

³ Treffend schrijft Hellmuth Frey over de woorden 'dan zal Ik gedenken', dat dit voor God niet maar een herinnering is aan Zijn eenmaal gegeven belofte, maar dat het mij wil zeggen: 'Jetzt eben denkst du an mich, und dein Friedenswille antwortet meiner Friedensnot'. Zo Hellmuth Frey in *Das Buch der Anfänge* (Kapittel 1-11 des ersten Buches Mose (serie Die Botschaft des Alten Testaments) Stuttgart 1950, blz.119.

Toen God Noach en zijn familie redde van de zondvloed, gaf Hij hen zeven mitswot. Deze mitswot worden aangeduid als de "Sheva Mitzvot Bnei Noach", of de zeven geboden van Noach. De zeven geboden zijn:

1. Aanbid geen valse goden.
2. Gebruik Gods naam niet ijdel.
3. Bega geen moord.
4. Bega geen immorele seksuele daden.
5. Steel niet.
6. Eet geen ledemaat van een levend dier.
7. Richt rechtbanken op en breng de overtreders voor de rechter.

Het Jodendom verklaart: Elke niet-jood die deze wetten volgt, omdat de Almachtige dit beval, heeft een plaats in de Komende Wereld en wordt een Chassied uit de volkeren van de wereld genoemd.

Deze mitswot (halachot) zijn bindend voor alle mensen, zowel Jood als niet-Jood, omdat alle mensen afstammen van Noach en zijn familie. De 613 mitswot van de Tora, aan de andere kant, zijn enkel bindend voor de afstammelingen van degenen die de geboden aanvaard hebben op de Sinaï en voor degenen die het juk van de geboden vrijwillig op zich genomen hebben door over te gaan naar het Jodendom door bekering.

2. De regenboog wordt naast Gen. 9:13, 14, 16 ook genoemd in Ezechiël 1:28 een boog rondom de troon van de Heere in de heerlijkheid; de dieren hier vertegenwoordigen de schepping.

In Ezech.1:28 lezen we. Gelijk de gedaante van de boog, die in de wolk is ten dage des plasregens, also was de gedaante van de glans rondom. Dit was de gedaante van de gelijkenis der heerlijkheid des Heeren. En als ik het zag, viel ik op mijn aangezicht, en ik hoorde een stem van Een, Die sprak.

Calvijn schrijft in zijn verklaring: 'De profeet voegt erbij, dat hij zag de gedaante van de boog in de wolken, welke de heidenen Iris de bode der goden noemen. De Schrift noemt hem de boog Gods. Niet dat Hij is geschapen na de zondvloed, zoals sommigen menen, maar omdat God door dat teken onze hoop wil verlevendigen als dikke dampen de hemel bedekken. Wij schijnen dan in de wateren des hemels ondergedompeld te zullen worden. En nu heeft God onze kleinmoedigheid te hulp willen komen, daar Hij gewild heeft dat de boog in de wolken een teken van zijne genade zou zijn (Gen. 9:13)....

En de profeet Ezechiël ziet dan de boog in de wolken.., opdat hij steeds meer zou worden aangegrepen waar God zo heerlijke tekenen die van zijn glorie getuigden, uitstalde voor zijn oog..⁴

Hoe indrukwekkend is het gezicht dat Ezechiël ziet, als de hand des Heeren op hem is bij de rivier Chebar in het land van de Chaldeeën waar hij bij de ballingen is. ⁵ Het is een theophanie

⁴ Zo J. Calvijn, *De profetien van Ezechiël (hoofdstuk I – XX)*; vertaling uit het Latijn door Ds. J.Lugtigheid; Kampen 1903; blz.46v.

⁵ Ezechiël was priester in Jeruzalem en werd in 597 v.Chr. met koning Jojachin meegenomen naar Babel. Hij woonde daar met zijn vrouw in een eigen huis op de Tel Abib, aan de rivier de Chebar; zij overleed in 586 tijdens het beleg van Jeruzalem. Ezechiël werd in 592 geroepen tot profeet en profeteerde ruim twintig jaar. Hij was een tijdgenoot van Jeremia.

(een manifestatie van God), aan Ezechiël gegund bij diens inauguratie als profeet. Ezechiël moet het oordeel van God over het weggevoerde volk van God verkondigen.

Daartoe krijgt hij eerst een diep[e] indruk van de majesteit en aanbiddelijkheid van de Heere in een soort afschaduwing van God in hoofdstuk 1. Deze is zo veelomvattend, dat we hier alleen over het slotgedeelte van de beschrijving ervan iets kunnen zeggen.

Er vliegen vele engelen (cherubs) rond. Boven hen is een troon waarop Iemand zit die lijkt op de gedaante van een mens...Ook is er een soort boog die in de wolk is ten dage van de plasregen (dus de regenboog), de gestalte van de gelijkenis van de heerlijkheid des Heeren. De Kanttekeningen van de Statenvertaling zeggen: 'De gelijkenis van de regenboog diende om de majesteit Desgenen Die op de troon zat en de eerbied van de profeet jegens God te vermeerderen. Men kan daardoor ook verstaan een teken der genade die God in het straffen de boetvaardigen bewijzen zou.'

Als de profeet dat ziet, valt hij op zijn aangezicht en dan hoort hij een stem van Iemand (God zelf) Die spreekt. Van God Die heerst over de hele aarde, Die de heidenen oordeelt en Zijn volk bevrijdt van de slaafse onderworpenheid aan hen, als zij met berouw tot Hem terugkeren. God zal Zijn kinderen weer in het beloofde land brengen. ⁶ Behartigenswaardige woorden schrijft M.Henri tenslotte over de zelfvernederings van Ezechiël en ons: 'Hoe veel te meer het God behaagd heeft om Zichzelf aan ons bekend te maken, des te nederiger zouden wij moeten zijn voor Hem...' (zie noot 6).

II. HET NIEUWE TESTAMENT

II.A Het Griekse woord voor regenboog in het NT is ῥαίς

II.A.a Tekstgegevens/ korte omschrijvingen (o.a.volgens Trommius)

- En een regenboog was rondom de troon, in het aanzien der steen smaragd gelijk (Openb. 4:3)
- En een regenboog was boven zijn hoofd (nl.van de andere sterke engel, afkomende van de hemel, die bekleed was met een wolk) (Openb.10:1)

II.A.b Samenvatting + toepassing

1. Johannes, de grijze apostel is verbannen naar het eiland Patmos in de Aegeïsche zee. Daar brengt hij een eenzaam bestaan door. Eenzaam, maar toch niet vereenzaamd. Hij krijgt op Gods tijd hoog bezoek. Hij ziet hemelse vergezichten door een deur in de hemel. Openbaring 4 vertelt van een hemels troon gezicht, van een stem van een engel, ⁷ als van een bazuin die zegt tot hem: Kom hier op, en Ik zal u tonen, hetgeen na dezen geschieden moet. Daarna krijgt Johannes terstond in een geestvervoering zicht op een troon, gezet in de hemel.

En wie zit daarop? ⁸ De Schepper van hemel en aarde. Hij ziet eruit als de steen Jaspis en Sardius. Ook is er een regenboog rondom de troon, die het aanzien heeft van de steen

⁶ Aldus kort samengevat wat Keil-Delitzsch er in hun verklaring van ons tekstgedeelte van zeggen. M. Henri schrijft over de laatste woorden van vs.28: Note, The more God is pleased to make known of himself to us the more low we should be before him. He *fell upon his face* to adore the majesty of God, to implore his mercy and to deprecate the wrath he saw ready to break out against the children of his people.

⁷ Zie over deze stem: Openb.1:1; 19:10; 22:8, 16.

smaragd. Rondom de troon staan 24 tronen waar 24 ouderlingen op zitten, gekleed met witte klederen en op hun hoofden gouden kronen.

Het onweert, bliksems en donderslagen worden gehoord. Kijk, er branden zeven lampen voor de troon (symbolen van de zeven geesten van God ofte wel van de Geest van God). Ook is er een glazen zee voor de troon, als kristal. Verder in het midden en rondom de troon vier dieren, vol ogen van voren en van achteren...(Openb.4:1-6).

Niet alle onderdelen van dit hemels gezicht zullen wij hier aandacht geven. We geven een korte samenvatting en spitsen een en ander toe op de regenboog.

‘God de eeuwig Zijnde, de Getrouwe, die nooit laat varen de werken Zijner handen. De edelsteen jaspis (diamant?) is de groene doorschijnende jaspis die naar Griekse schrijvers ons verzekeren, in die dagen zeer gezocht was. De sardius wordt veelal gelijkgesteld met de Hebreeuwse odêm, een woord dat rood betekent (dus de rode jaspis). De regenboog rondom de troon heeft een wonderschone groene tint..De regenboog zelf is enerzijds bedoeld als een stralenkrans, die uitschittert vanuit de koninklijke gestalte die op de troon zit, maar dan een stralenkrans van oneindige grootte en heerlijkheid...God is koning over heel de schepping; de vier dieren zijn daarvan het symbool. Ook is de regenboog een herinnering aan het verbond, dat God met Noach gesloten heeft, en dus teken van Zijn trouw en van Zijn barmhartigheid.’

Aldus dr. J.H. Bavinck.⁹

Wat een heerlijk vergezicht: God op Zijn troon, omringd door 24 ouderlingen, vertegenwoordigers van Zijn strijdende en triomferende kerk. Oppermachtig regerend over de hele schepping, vertegenwoordigd in 24 dieren. Gods troon is een troon van gericht, maar ‘toch staat dat alles onder de boog, die sedert Noach’s vloed het zinnebeeld der behoudenis uitmaakt, het onderpand van Gods trouw aan zijn genadewoord, geschonken aan hen, die alle genade verbeurd hebben. Deze regenboog vertoonde zich niet, gelijk ons oog hem op aarde ziet, in zijn zeven schitterende kleuren, maar hij was “in het aanzien de smaragd gelijk”, dus overwegend of gans en al groen, de kleur der lente, de kleur van het frisse, ontluikende blad, de kleur der hope. Al de oordelen, die van deze troon uit zullen gaan, staan dus onder het beeld van vertroosting en bemoediging; boven het verterende vuur van Gods toorn glanst de zachte kleur der hope. De wereld zal niet ondergaan in de onweersvlagen des gericht.’

Zo dr. J.H. Gunning J.Hz.¹⁰

Laten deze wijze woorden van genoemde Bijbelverklaarders voor ons genoeg zijn om te delen in die vertroosting en bemoediging, terwijl de oordelen van de God van het gericht over onze aarde gaan.

⁸ ‘In Godvruchtige eerbied, vgl. Ex.20:4; Deut. 4:15vv; wacht ook Johannes zich, evenals ook Jesaja 6:1, en Ezechiël 1:4vv, om geen beschrijving te geven van Hem Die hij op de troon zag zitten. Hij geeft alleen de schittering aan...’ Aldus Dr. S.Greijdanus in de Korte Verklaring op Openbaring; 8^e druk; Kampen. Bible Works (ad Openb.4:3) zegt: ‘John sees no form for God (Ex 24:10), but only the brilliant flashing gems. "In the vision the flashing lustre of the iaspi" and the fiery red of the sard are relieved by the halo (iri") of emerald (afgewisseld door de stralenkrans van smaragd) which encircled the Throne" (Swete). A complete circle..

⁹ Dr. J.H. Bavinck, *Voort wentelen de eeuwen* (gedachten over de openbaring van Johannes); Wageningen derde druk; blz. 84vv.

¹⁰ Aldus dr. J.H. Gunning J.Hz, *Het boek der toekomst* (De openbaring van Johannes, voor de Gemeente des Heeren toegelicht); Utrecht 1900

2. De tweede en laatste tekst in de Bijbel waarin gesproken wordt over de regenboog is Openb.10:1: En een regenboog was boven zijn hoofd (nl.van de andere sterke engel, afkomende van de hemel, die bekleed was met een wolk) (Openb.10:1). Deze engel is een speciale Godsgezant (een sterke engel, dat is hier niet Christus Jezus) die op de wolken komt (vgl. Ps.104:3; Dan.7:13). Hij heeft een geopend boekje in Zijn rechterhand en zet Zijn rechtersoet op de zee en Zijn linker op de aarde. Daarna volgen zeven donderslagen en krijgt Johannes de opdracht om het boekje uit de hand van de engel te ontvangen en het op te eten. Dat doet hij. En het is in zijn mond zoet als honing, maar in zijn buik bitter. Johannes moet opnieuw gaan profeteren.

Deze sterke engel is niet een van de zeven of de vier engelen, maar als de andere sterke engel in 5:2; 18:21 of de andere engel in 14:6,15. De zesde bazuin van de zesde engel van 9:13 eindigt in 9:21 De opening van het zevende zegel is voorafgegaan door twee visioenen (Openb.7) en zo wordt hier ook het geluid van de zevende bazuin (11:15) voorafgegaan door een nieuwe serie visioenen (10:1 – 11:14).¹¹

Het is ondoenlijk om in dit verband het gehele hoofdstuk 10 van het boek Openbaring uit te leggen. Het is duidelijk, dat het in de genoemde serie visioenen gaat over de oordelen van God die in al hun verschrikkingen over de aarde gaan. En toch schuift het eindoordeel tegelijk steeds weer op en wordt vertraagd. Wat de ziener van Patmos te verwerken krijgt, is wat het boekje uit de hand van de engel dat hij opeet, laat zien. Het is zoet als honing in zijn mond. En als het in zijn buik komt, is het bitter.

‘De rol der profetie die zij (alle waarachtige profeten) eten moeten, is hun bitter en zoet tegelijk. Bitter, als zij denken aan al de baren die nog over het hoofd van hun beminde volk moeten heengaan, zoet als zij denken aan Hem, die ze hun geeft en aan de blijde verlossing, die erop volgt (vgl. Luk.21:28).’ Aldus de hier vaker geciteerde dr. J. H. Gunning J.Hz.

De betekenis van de regenboog boven het hoofd van de andere sterke engel is als in Openb.4:3 een herinnering aan het verbond, dat God met Noach gesloten heeft, en dus teken van Zijn trouw en van Zijn barmhartigheid.

Er is hoop. Er is een toekomst, heerlijker nog dan toen Noach na de zondvloed uit de ark kwam en de regenboog zag. Er is toekomst en hoop voor allen die zich in al hun schuld en ellende mogen uitleveren aan de Heiland van zondaren Die als de God van het verbond niet wankelt noch bezwijkt..¹²

¹¹ Zo Bible Works ad Openb.10:1 in Word Pictures..

¹² In deze voordracht is gebruik gemaakt van 1. Gesenius' *Hebr. und Aram. Handwörterbuch*; 16e Aufl. 1915, s.v. qèsjèt (קֶשֶׁת) ; 2. Trommius' *concordantie*, s.v. regenboog 3. Woordenboek ISBE = Internat. Standard Bible Encyclopedie in E-sword, s.v. rainbow 4. Easten Bible Dictionary (Bible Works), s.v. rainbow; 5. Robertson's Word Pictures in Bible Works ad teksten NT 6. E-sword (comm. M. Henri/ Keil-Delitzsch); 6. *Genesis*, uitlegging van Johannes Calvijn; uit het Latijn naar de uitgave van Baum, Cunitz en Reuss; vert.van S. O. Los; eerste deel. Middelburg 1900; 7. Hellmuth Frey, *Das Buch der Anfänge* (Kapittel 1-11 des ersten Buches Mose (serie Die Botschaft des Alten Testaments) Stuttgart 1950 8. Dr. A. van Selms, *Genesis, deel I* (serie De prediking van het Oude Testament), Nijkerk 1967. 9 Dr. S.Greijdanus in de Korte Verklaring op Openbaring; 8^e druk; Kampen. 10. Dr. J.H. Bavinck, *Voort wentelen de eeuwen* (gedachten over de openbaring van Johannes); Wageningen derde druk; 11. Dr. J.H. Gunning J.Hz, *Het boek der toekomst* (De openbaring van Johannes, voor de

Gemeente des Heeren toegelicht); Utrecht 1900.